

ریکخراوی لیبوردنی نیونه ته وهی

راگهیاندنی چاپه مهنی

تا سه‌عات ۰۰:۰۱ به کاتی گرینیچ رۆژی دوو شه‌مه ۷ ی تشرینی دوو هه‌م، بآوکردنه وهی مه‌نی ته‌واوی له‌سه‌ره

عیراق: ده‌سه‌لاتداریه‌تی کوردی مالی سهدان عه‌ره‌بی که‌رکوک ده‌ده‌نه به‌ر بولدو‌زه‌ر و خۆیان ده‌رده‌که‌ن

ده‌سه‌لاتداریه‌تی کوردی، به‌روا‌ه‌ت له‌تۆ‌له‌ی هیزشیکدا که له‌لایه‌ن گرووپیکی چه‌کداره‌وه‌ و خۆیان به‌ده‌ولته‌تی ئیسلامی (د ۱) ناوده‌به‌ن، شه‌پۆ‌لیکیان له‌هیزش، ویزانگه‌ریی مأل و ده‌رکردنی سهدان عه‌ره‌بی خه‌لکی که‌رکوک خستۆ‌ته‌ رئ، نه‌وه‌ قسه‌ی ریکخراوی لیبوردنی نیونه‌ته‌وه‌ییه له‌کورت‌ه‌ باسیندا که نه‌مه‌رۆ بآو کرایه‌وه.

کورت‌ه‌ باسه‌که، 'گوايه ده‌بی چینه کوئ؟'. ویزانگه‌ری و راگواستنی به‌زۆ‌ره‌ ملی له‌که‌رکوک، نه‌وه‌ خاله‌ به‌رجه‌سته ده‌کات که چون سهدان عه‌ره‌بی سوننه‌ی نیشه‌جئ، هاوړئ له‌گه‌ل زۆریک له‌وه‌ خه‌لکانه‌ی که به‌هۆی شه‌ر و نه‌بوونی ناسایشه‌وه، له‌پاریزگاکانی دیکه‌ه‌ لاتیبون، نیستا له‌که‌رکوک ده‌رکراون. فه‌رمان به‌زۆریکیان دراوه‌ بگه‌رینه‌وه‌ شوینه‌ سه‌رکه‌یه‌کانی خۆیان یان دوا‌ی نه‌وه‌ی گومانیان لیکراوه‌ له‌هیزشکه‌ی ده‌ولته‌تی ئیسلامیدا یارمه‌تییان دا‌بیتن، نیشه‌جئیی کامپه‌کان کراون.

"ده‌سه‌لاتداریه‌تی له‌که‌رکوک بێگومان رووبه‌رووی کیشه‌یه‌کی جیددی نه‌منی بو‌ته‌وه، به‌لام نه‌وه‌ ناتوانیت هۆکار بیت بو‌ ویزانکردنی مالی خه‌لک و به‌زۆ‌ر ده‌رکردنی سهدان عه‌ره‌بی نیشه‌جئ. زۆریک له‌وانه‌ی وا توشه‌هاتون، نه‌وه‌ که‌سانه‌ن وا پینشته‌ر به‌هۆی نالۆ‌زییه‌کانی وولاته‌وه، مه‌جبوور بوون ماله‌کانیان به‌جئ به‌ئین. نیستاش وا جاریکی دیکه‌ راگۆیزراون یان بی مأل و حال کراون." نه‌وه‌ قسه‌ی لین مه‌علوف، جیگری به‌ریو‌به‌ری لیکۆ‌لینه‌وه‌مکانه‌ له‌توفیسی ناوچه‌یی ریکخراوی لیبوردنی نیونه‌ته‌وه‌ییه له‌به‌یرووت.

له‌ئه‌نجامی هیزشی جیگه‌ی سه‌رسوورمانی ده‌ولته‌تی ئیسلامی بو‌ سه‌ر هه‌شت شوینی جیا‌جیا له‌ناو که‌رکوک له‌ ۲۱ ی تشرینی یه‌که‌می ۲۰۱۶ دا، زۆریک له‌وه‌ خه‌لکانه‌ گوتیان فه‌رمانیان پیدراوه‌ له‌ناوچه‌که‌ برۆن و کارتی هه‌م‌یه‌کانیشیان لئ زه‌وت کراوه. له‌ناو نه‌وه‌ که‌سانه‌دا وا توشی گه‌فته‌که‌ هاتون، ده‌وربه‌ری ۲۵۰ بنه‌ماله‌ن وا پینشته‌ر له‌پاریزگاکانی دیکه‌ی عیراقه‌وه‌ راگۆیزراوون و ناسایش و په‌نایان له‌که‌رکوکدا دۆزیبو‌وه‌وه.

لای که‌م ۱۹۰ بنه‌ماله‌ش له‌لایه‌ن پيشمه‌رگه‌ی کورد و هیزمکانی ناسایشه‌وه‌ له‌گوندی قوتان و قوشکه‌یه‌ له‌ ناحیه‌ی دبسی پاریزگای که‌رکوک به‌زۆ‌ر ده‌رکراون. زۆریکیان براونه‌ته‌ ناو نه‌وه‌ کامپانه‌ی وا بو‌ خه‌لکانی ناواری ناوخۆیی دانراون، یان په‌نایان بردۆ‌ته‌ به‌ر مالی خزمه‌کانیان له‌گونده‌کانی ده‌وربه‌ر. هیزمکانی ده‌ولته‌تی ئیسلامی رۆژی ۲۱ ی تشرینی یه‌که‌م هیزشیان کردۆ‌ته‌ سه‌ر بنکه‌یه‌کی کاره‌با له‌ دبس و ۱۲ پاسه‌وان و فه‌رمانبه‌ریان کوشتۆ‌وه.

"ده‌رکردنی به‌زۆ‌رمله‌ی و راگواستنی دانیشه‌توانی عه‌ره‌بی که‌رکوک ناقانونی و بی‌به‌ز مه‌یانه‌یه. ده‌سه‌لاتداری کورد ده‌بی ده‌ست به‌جئ کۆتایی به‌ئین به‌ ویزانکردنی ناقانونی مأل و ملکی خه‌لکانی مه‌دنی و راگواستنی به‌زۆ‌ره‌ ملی"، لین مه‌علوف گوتی.

"ویزانکردنی به‌ده‌سته‌قه‌سد که به‌ بی‌پیداویستی سوپایی به‌ریو‌ه‌چووبیت، تاوانیکی شه‌ره. فه‌رمان ده‌رکردن بو‌ چۆ‌لکردنی مائیش-مه‌گه‌ر بو‌ ناسایشی که‌سه‌کان یان له‌به‌ر هۆکاری فه‌رمانیکی سوپایی پپو‌بست بو‌بیت - هه‌ر تاوانیکی شه‌ره."

کورت‌ه‌ باسه‌که، له‌سه‌ر بنه‌مای نه‌وه‌ و توو‌یژانه‌ی وا له‌گه‌ل ریه‌رانی کۆمه‌نگایی، خه‌لکانی ناواری هه‌بو‌ی ناوخۆیی، دانیشه‌توان، چالاکان، و سیاسه‌تمه‌داره‌ خۆجئ بیه‌کان، به‌هۆی به‌لگه‌نامه‌ی فۆتۆگرافی نه‌وه‌ ویزانکاریانه‌ و ئیفا‌ده‌ی کاربه‌ده‌ستان پیکه‌هاتۆ‌وه.

"موه‌ه‌مه‌ن"، که له‌به‌ر خاتری پاراستنی ناسنامه‌که‌ی، ناوی گۆراوه، باوکی ۴۰ ساله‌ی ۱۰ مندا‌ل و خه‌لکی گوندیک له‌باشووری رۆژناوای که‌رکوک، له‌لایه‌ن هیزه‌ کوردیه‌یه‌کانه‌وه‌ دوو جاران به‌زۆ‌ر له‌ مالی خۆی راگۆیزراوه، یه‌که‌م جار له‌سالی ۲۰۱۵ دا و جارمه‌که‌یتر له‌م دوا‌ییانه‌ له‌ ۲۵ ی تشرینی یه‌که‌می ۲۰۱۶ دا. ناویرا بو‌ ریکخراوی لیبوردنی نیونه‌ته‌وه‌ییه گه‌رینه‌وه‌ چۆن پیاوانیک به‌جل و به‌رگی یه‌کنه‌وا‌ی سوپاییه‌وه‌ هاتۆ‌ونه‌ته‌ ناوچه‌ی مه‌نشیه‌ی گه‌رکه‌ی واحید حوزه‌یرانی شاری که‌رکوک و فه‌رمانیان به‌ دانیشه‌توانیان داوه‌

تا بهیانی مآله‌کانیان چۆل بکهن. بهیانی زووی رۆژی دواتر به زۆر دهرکراون و بولدوزهر شهوی ههمان رۆژ مآله‌کانیانی ویران کردووه.

"پیشمه‌رگه فەرمانی پیدابووم له گوندهکه‌ی خۆم بچمه دهرموه، ههر بۆبێش مآلم لێره بنیات نا... ئیستا ئێمه جارێکی دیکه بێ مآل و حال کهوتووینتهوه، و ههموو مان له مآلی براكهم پهنامان گرتووه. گوايه ده‌بێ بچینه کوئ؟"

ناوبراو گوئی: ئهو گهرهکه، که سهدان مآلی گرتوته خۆ، له‌گه‌ڵ زهویدا تهخت کراوه و ته‌نیا ده مآل به سه‌رپێوه ماوتهوه.

"نه‌محمد" دانیشتوویه‌کی شاری که‌رکووک، که رۆژی ٢٥ ی تشرینی به‌که‌م مآله‌که‌ی رووخێزراوه، شانۆی ئالۆزبیه‌کانی لهو کاتانه‌دا ده‌گێزایه‌وه که تراکتور و بولدوزهره‌مان رێژابوونه ناو گهره‌ک و دانیشتوان په‌له‌ی پاراستنی شتوومه‌کی ناومآلی خۆیان بوو. ناوبراو گوئی به‌ک له دراوسێکانی دوا‌ی ئه‌وه‌ی مآله‌که‌ی رووخێزرا، ئه‌هنده نارمه‌ت بوو گولله‌ی له خۆی دا. دانیشتوانی دیکه‌ش که ریکخراوی لێبووردنی نیونه‌ته‌وه‌یی و تووێژی له‌گه‌ڵ کردوون، ئهو بۆچوونانه‌یان پشتر است کردوتهوه.

پیاویک که هاوڕێ له‌گه‌ڵ بنه‌مآله‌که‌ی، له مانگی ئابی ٢٠١٤ دا له دیاله رایکردووه و هاتوته که‌رکووک، گوئی هیزه ئه‌منییه‌کان به ئاشکرا ئه‌ویان بۆ هیزشه‌که‌ی ده‌ولته‌ی ئیسلامی سه‌رکۆنه کردووه.

"ئێمه له شه‌ری داعش [کورت‌ه‌ی ناوی ده‌ولته‌ی ئیسلامی به‌ عه‌ره‌بی] دا، شه‌هیدمان داوه و ئیستا تو ده‌یانپه‌نیه ئێره و له‌مآلانه‌دا په‌نایان ده‌ده‌یت"، ئه‌وان وایان پێگوت.

سه‌ر‌ه‌رای [شینوازی زۆر خاوه‌ن به‌لگه‌](#) ی کوشته‌ی نا‌قانونی و رفاندنی عه‌ره‌بی سوننه له‌لایهن میلیشیاکانه‌وه له ناوچه‌ی دیاله، ناوبراو مه‌جبور کراوه له‌گه‌ڵ خزمه‌کانیدا بگه‌ڕێته‌وه ئه‌وی.

پاریزگاری که‌رکووک به راگه‌یانندی ئاشکرا، به‌لێنی داوه ئاوارمکانی ناوخۆیی نه‌گه‌ڕێنێته‌وه ئه‌و شوینانه‌ی وا هێشتا به‌ ده‌ست ده‌ولته‌ی ئیسلامییه‌وه‌مان یان ئه‌و شوینانه‌ی وا شه‌ریان تیدا به‌رده‌وامه وه‌ک مووسل و ناوچه‌کانی ده‌وروبه‌ری. یاسا و پێوانه ناونه‌ته‌وه‌یه‌که‌مان ده‌لێن گه‌ڕانه‌وه‌ی خه‌ڵکانی ئاواره بۆ ناو مآله‌کانیان ده‌بێ به‌ رزمه‌ندی خه‌ڵکه‌که‌ خۆیان بێت.

ریکخراوی لێبووردنی نیونه‌ته‌وه‌یی [به‌لگه‌ی له‌سه‌ر راگواستنی به‌ زۆر مه‌لی و وێرانکردن](#) ی مآل و گوندی عه‌ره‌بان له‌لایهن هیزمکانی پیشمه‌رگه‌وه گه‌ردووکۆ کردووه، که درێژه ده‌ده‌ن به‌ به‌رگه‌ریکردن له‌ گه‌ڕانه‌وه‌ی دانیشتوانی عه‌ره‌بی گونده‌کان و دانیشتوانی عه‌ره‌ب له‌ شاره‌ تیکه‌لاوه‌مکانی عه‌ره‌ب و کورد بۆ سه‌ر مآل و حالیان.

" ده‌سه‌لاتداریه‌تی کوردی و عیراقی ده‌بێ له‌ جیاتی پێشێلکردنی یاسای ناونه‌ته‌وه‌یی به‌ هۆی هه‌ڵکه‌ندنی هه‌مه‌سه‌کارانه‌ی خه‌ڵکانی مه‌ده‌نی له‌ سه‌ر مآل و حالیان، پاریزگاری بۆ ئه‌و که‌سانه‌ مسوگه‌ر بکهن که پێشتر له‌ مآله‌کانیان دهرکراون یان له‌ ده‌ست شه‌ر و پێکدادانه‌که‌ به‌شوین په‌نا دا ده‌گه‌ڕێن. هه‌روه‌ها ده‌بێ کاره‌سانی بکهن بۆ گه‌ڕانه‌وه‌ی خۆبه‌خشانه و سه‌لامه‌تی ئه‌و که‌سانه‌ی وا ده‌یانوه‌یت بگه‌ڕێنه‌وه سه‌ر مآل و حالێ خۆیان"، لێن مه‌علوف گوئی.

پیشینه

له‌مکاتمه‌وه که ده‌ولته‌ی ئیسلامی به‌شێکی زۆر له‌ خاکی عیراقی گرت و هیزمکانی حکومه‌تی عیراق له‌ حوزمه‌یرانی ٢٠١٤ دا له‌ باکووری عیراق پاشه‌کشیاکان کرد، که‌رکووک به‌ کرده‌وه له‌ ژێر کۆنترۆلی حکومه‌تی هه‌ریمی کوردستاندايه.

هه‌م‌ه‌وان له‌ پێناو گه‌ڕاندنه‌وه‌ی خه‌ڵکانی عه‌ره‌بی سوننه‌ی ئاواره‌ی ناوخۆیی و دانیشتوان، ده‌گه‌ڕێته‌وه بۆ پێش هیزشی ٢١ ی تشرینی به‌که‌می ده‌ولته‌ی ئیسلامی؛ به‌لام دوا‌ی ئه‌و هیزشه، به‌ر‌فراوانتر بۆته‌وه.

به‌لگه‌نامه‌ی گشته‌ی

بۆ زانیاری زیاتر یان بۆ ریکخستنی چاوپیکهوتن، تکایه په یوهندی بکهه به:

له باکووری عیراق دیانا نهلته هاوی لیکولسری ریکخراوی لیبووردنی نیونه تهوهیی له عیراق له سهه نهه ژماره
تلهفونه: +۹۶۴۷۵۱۵۱۳۰۷۶

له لههدهه، سارا ههشاش بهریوهبهی میدیای MENA له ریکخراوی لیبووردنی نیونه تهوهیی

له سهه ژماره تلهفونی +۴۴ (۰) ۲۰۷۴۱۳۵۵۱۱ یان +۴۴ (۰) sara.hashash@amnesty.org
۷۸۳۱۶۴۰۱۷۰

له کاتی دواي نیش وکاردا +۴۴ (۰) ۷۷۷۸۴۷۲۱۲۶

یان په یوهندی بکهه به ژووری چاپه معنی سهه به ریکخراوی لیبووردنی نیونه تهوهیی: +44 (0)20 7413 5566
نیمه یلی:

press@amnesty.org

تویتهر @amnestypress :

سکرتاریای ناونه تهوهیی، ریکخراوهی ناونه تهوهیی لیبووردنی ناونه تهوهیی:

1 Easton St., London WC1X 0DW, UK

Index: MDE 14/5122/2016